

VN/27997/2023 LAUSUNTOPYYNTÖ KANSALLINEN RUOKASTRATEGIA 2040 - LUONNOKSESTA

BSAG eli Elävä Itämeri säätiö kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta Kansalliseksi ruokastrategiaksi 2040. Kiitämme myös laajaa osallistavuutta ja kuulemisia strategialuonnoksen valmistelussa. Säätiö on ollut aktiivisesti mukana strategian valmistelussa osallistuen mm. strategian aluekiertueelle keväällä 2025. BSAG kiittää maa- ja metsätalousministeriötä siitä, että ministeriö tunnistaa tarpeen kokonaisvaltaiselle strategialle ja toimintasuunnitelmalle ruokaturvan sekä kannattavan kotimaisen ruoantuotannon vahvistamiseksi luonnon kantokyvyn rajoissa.

BSAG toimii suomalaisen ja eurooppalaisen ruokajärjestelmän kestävyuden parantamiseksi. Edistämme ilmastokestävien ja Itämeri-ystävällisten alkutuotantotapojen ja järjestelmien kehittämistä ja käyttöönottoa yhdessä viljelijöiden, tutkimuksen, yritysten, hallinnon ja muiden ruokajärjestelmän toimijoiden kanssa. Käynnistämämme Carbon Action -verkosto ja sen puitteissa tehty työ on tästä konkreettinen esimerkki.

Alla huomiomme strategian eri alakohtiin.

3.1 Kannattavuus ja reiluus

Kannattavuus ja reiluus ovat keskeisiä arvoja ja tavoitteita. Ilman kannattavaa alkutuotantoa, reilussa ja sosiaalisesti kestävässä toimintaympäristössä, meillä ei ole ruokaturvaa. Kannattavuus on ehdoton edellytys sille, että pääsemme nauttimaan monimuotoisen maatalouden tuottamista muista hyödyistä yhteiskunnalle. Kannattavuuden parantamisessa uudistava viljely on erittäin hyvä ratkaisu, jonka tuottamat taloudelliset hyödyt liittyvät mm. keinolannoitteiden vähäisempään käyttöön ja maaperän biologisten prosessien hyödyntämiseen.

BSAG esittää, että kannattavuutta ja reiluutta ei määriteltäisi vain vallitsevan maatalousmallin ja ruokaketjun puitteissa. 2040-luvulle mentäessä on tunnistettava, että aidosti reilu ruokajärjestelmä tarjoaa mahdollisuuden erilaisille alkutuotantojärjestelmille ja arvoketjuille, jotka mahdollistavat myös elinvoimaiset paikalliset ruokajärjestelmät ja ovat avoimia uusille yrittäjille. Esimerkiksi julkisesti tuotettujen joukkoruokailujen puitteissa pitää olla mahdollisuus tukea kestävää ja alueen elinvoimaisuutta vahvistavaa tuotantoa.

3.2 Huoltovarmuus

BSAG kannattaa strategian tavoitetta huoltovarmasta ruokajärjestelmästä, jossa riskit ovat hallittu, alkutuotannon jatkuvuus ja maanviljelyelinkeiden jatkuvuus on turvattu.

Huoltovarmuuden vahvistaminen on välttämätöntä jo strategiakauden alussa. Suomalaisen ja eurooppalaisen ruokajärjestelmän akuuteimmat haasteet liittyvät maaperän heikkoon kuntoon ja Venäjä-riippuvuuteen. Maaperän heikko kunto on suuri ongelma, joka näyttäytyy ilmastonmuutoksen lisäämien kuivuusjaksojen ja rankkasateiden aiheuttamina satomenetyksinä. Heikkokuntoinen maaperä pahentaa myös riippuvuutta synteettisestä lannoituksesta. Lannoiteteollisuuden valtava riippuvuus mm. venäläisestä raaka-aineesta on suomalaiselle ruokajärjestelmälle vaarallinen heikkous.

Kun alkutuotanto toteutetaan uudistavan viljelyn periaatteiden mukaisesti, maatalousympäristön biologisten tekijöiden rooli tuottavuudessa korostuu ja kasvaa, samalla vähennetään tuontipanos- ja kemikaali riippuvuutta. Kotimaisten ravinneläkkeiden kuten lannan ja yhdyskuntajätteen sisältämien ravinteiden turvallinen hyödyntäminen kierrätyslannoitteina on tärkeä osa huoltovarmuutta, se myös auttaa vähentämään ravinneläkkeiden vesistöihin. Samalla parannetaan alkutuotannon riskienhallintaa ja ruoantuotannon jatkuvuuden edellytyksiä.

Huoltovarmuuden kannalta olennaista on myös vahvistaa kotimaisen elintarviketeollisuuden edellytyksiä hyödyntää kasviproteiineja. Kotimaisten palkokasvien määrän lisääminen ruokavaliossa on monella tapaa hyödyllistä. Tällä hetkellä keskeinen puute on kasviproteiineihin liittyvän puolivalmisteellisuuden heikkous.

3.3 Luonnon kantokyky

Strategiassa tunnistetaan hyvin, että toimiva ruokajärjestelmä voi parhaimmillaan vahvistaa luonnon kantokykyä. Tämä on kannatettava tavoite ja hyödyttää myös taloudellisen vakauden vahvistamista. Se, että ruokajärjestelmä on ympäristövaikutuksiltaan parempi kuin nykyisin, ei kuitenkaan välttämättä vielä tarkoita, että toimittaisiin luonnon kantokyvyn rajoissa. Strategiassa tulisi kohdistaa huomio tarkemmin rakenteellisiin epäkohtiin ja kehityskuluihin, jotka vievät ruokajärjestelmää luonnon kantokyvyn kannalta huonompaan suuntaan. Lisäksi tulee määritellä tavoitteet luonnon monimuotoisuutta vahvistavien kehityskulkujen kääntämiseksi ja ruokajärjestelmän sopeuttamiseksi planetaarisiin rajoihin.

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Strategian tavoite ilmastopäästöjen vähenemisestä on välttämätön. Sitä kohti ei kuitenkaan vielä olla menossa ilman merkittävää muutosta viljelymenetelmiin ja tuotantopanosten käyttöön. Ruokasektorin ilmastotalkoiden osalta on alkutuotannossa vielä paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia. Maatalouden ilmastotoimet hyödyttävät koko alaa. Siksi ilmaston kannalta parempaan uudistavaan viljelyyn siirtymistä kannattaa tukea laajasti niin alan sisältä kuin julkisen vallan toimesta.

Uusimmat, vielä julkaisemattomat tulokset Carbon Action -tutkimuksista osoittavat, että ilmastomuutoksen vaikutuksesta peltomaan hiilidioksidipäästöt ovat jopa kaksinkertaiset aiemmin oletettuun verrattuna. Tämän vuoksi päästöjen pienentämisen parantamiselle on kiire. Strategian edellyttämien toimenpiteitä suunniteltaessa tulee päivittää arviot maatalousmaiden hiilidioksiditaseista ja eri tuotantomenetelmien vaikutuksesta päästöihin ja hiilensidontaan.

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Kannattamme strategian tavoitetta ja toimia, joilla luonnon monimuotoisuutta voidaan vahvistaa. Tavoite luonnon monimuotoisuuden lisäämisestä kytkeytyy siihen, mitä ja miten ruokaa tuotetaan. Luonnon monimuotoisuuden lisääntymistä ei pidä arvioida vain suhteessa vallitsevaan, luontoa köyhdyttävään tuotantotapaan, vaan tulisi tunnistaa vaihtoehtoisten tuotantojärjestelmien potentiaali ja se, miten ne ovat sovitettavissa yhteen monimuotoisen ja hyvinvoivan luonnon kanssa.

On tärkeää tunnistaa, että luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen on paitsi tavoite myös työkalu tuottoisampaan ja kestävämpään ruokajärjestelmään. Erityisesti maanpinnan alainen monimuotoisuus on avain kannattavampaan, ilmastokestävämpään ja huoltovarmempaan ruokajärjestelmään.

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Strategiassa tunnistetaan hyvin mitä maaperän hyvä kunto ja vesitalous merkitsevät ravinnepäästöjen vähentämisessä ja toimimisessa luonnon kantokyvyn mukaan. Ravinnepäästöjen lisäksi tulisi tavoitteeksi nostaa kiintoaineshuuhtoumien vähentäminen, Vesistöihin huuhtoutuva kiintoainehäikentää vesiekosysteemien tilaa ja pellon tuottavuutta. Strategiassa tulee tunnistaa myös se, että vesistövaikutusten vähentämiseksi ja tulevaisuuden ilmasto-olosuhteisiin varautumiseksi vesitaloutta on parannettava kokonaisvaltaisesti maatalousalueilla. Maatalouspolitiikassa tarvitaan koordinoituja, alueen maankäytön ja muut sektorit huomioivia toimia.

3.4 Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Ruoka on mitä suurimmassa määrin kulttuurinen asia. Kestävän ruokajärjestelmän luominen edellyttää paikalliselle ruualla rakentuvaa ruokakulttuuria. Ruoka on paljon muutakin kuin ravintoarvoja, mutta tavoiteltavan ruokajärjestelmän kulmakivenä tulee olla ravitsevan, terveellisen ja huoltovarmen ruuan tuotanto.

Olennaista on sekä terveys- että ympäristösyistä luoda kestäväälle suomalaiselle ruokatuotannolle rakentuvia tulevaisuuskestäviä paikallisia ruokakulttuureja. Lihan nykyisenkaltainen hallitseva asema ruokakulttuurissa on varsin tuore ilmiö, jonka ylläpitämiselle ei ole kestäviä edellytyksiä. Lihalla ja eläintuotannolla on selkeästi paikkansa suomalaisessa ruokakulttuurissa ja -järjestelmässä. Siitäkin huolimatta kasvien osuuden kasvattaminen on paitsi paluuta vaurastumisen ajan ruokakulttuuriin myös avain kestävään, terveelliseen ja ravitsevaan ruokajärjestelmään. Suomalainen hyvinvointivaltio on rakennettu aikana, jolloin kotimaiset kasvikset olivat keskeisemmässä roolissa ruokajärjestelmäämme, samalle pohjalle voidaan rakentaa myös tulevaisuuden ruokajärjestelmä.

4. Kehitettävät valmiudet

BSAG kannattaa strategian tavoitteita, mutta korostaa, että tutkimuksella ja tutkimustiedolla on suuri rooli ja vipuvaikutus siihen, miten ruokajärjestelmää arvioidaan ja mihin suuntaan sitä viedään. Tästä syystä strategia ansaitisi oman tutkimusta käsittelevän lukunsa. Yleisesti ottaen katsomme, että alkutuotannon osalta tutkimusrahoitusta on suunnattava tuotantojärjestelmätason tutkimukseen ja lisättävä tutkimusta todellisissa tuotantoympäristöissä.

Muuta kommentoitavaa

BSAG katsoo, että strategiasta puuttuu oleellisena näkökulmana se, miten nykyinen ruokajärjestelmä on kytkeytynyt Euroopan sisämarkkinoihin ja miten sitä ohjaa EU:n yhteinen maatalouspolitiikka sekä miten nämä taas kehittyvät suhteessa globaalimarkkinoihin. Tältä osin strategiassa tulisi myös määritellä, miten Suomen tavoitteet ruokajärjestelmän kestävydestä kytkeytyvät EU- ja globaalitasolle ja erityisesti, minkälaista aktiivista eurooppalaista toimijuutta Suomelta vaaditaan, jotta visio ruokajärjestelmästä 2040 voisi toteutua.